

2021

þÿ ~ Á · Ã ° μ Å Ä ¹ ² ì Â Ä ¿ Å Á ¹ Ã ¼ ì Â : ·

þÿ À μ Á - À Ä É Ã · Ä ¿ Å ¡ î ã ¿ Å Ä ¿ Å Á - Ã

þÿ ' ì Á μ ¹ ± • » » ¬ ´ ±

þÿ " ± Ä - ´ ¿ Å , ' » μ ¾ ¬ ½ ´ Á ±

þÿ Á ì³ Á ± ¼ ¼ ± "¹ ¿ -º · Ä · Ä • À ¹ Ç μ ¹ Á ® Ã μ É ½ , £ Ç ¿ » ® Ý ¹º ¿ ½ ¿ ¼ ¹º Ì ½ • À ¹ Ä Ä · ¼ Ì ½ ° ± ¹

þÿ ± ½ μ Á ¹ Ä Ä ® ¼ ¹ ¿ • μ - À ¿ » ¹ Ä ¬ Æ ¿ Ä

<http://hdl.handle.net/11728/11690>

Downloaded from HEPHAESTUS Repository, Neapolis University institutional repository

Θρησκευτικός τουρισμός Η περίπτωση του Ρώσου τουρίστα

by Alexandra Datidou

Submission date: 18-Jan-2021 09:21PM (UTC+0200)

Submission ID: 1489657437

File name: 80667_Alexandra_Datidou_____138352_802680037.docx (271.53K)

Word count: 8588

Character count: 52523

**ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ**

**ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ : Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ
ΤΟΥ ΡΩΣΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΑ ΣΤΗ ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ**

ΔΑΤΙΔΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ/2021

**ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ**

**ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ : Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ
ΤΟΥ ΡΩΣΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΑ ΣΤΗ ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ**

Διατριβή η οποία υποβλήθηκε προς απόκτηση εξ αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στη Διοίκηση τουριστικών επιχειρήσεων στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις

ΔΑΤΙΔΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ/2021

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © Δατίδου Αλεξάνδρα, 2021

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της διατριβής από το Πανεπιστήμιο Νεάπολις δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Πανεπιστημίου.

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Η Δατίδου Αλεξάνδρα, γνωρίζοντας τις συνέπειες της λογοκλοπής, δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία με τίτλο «Θρησκευτικός Τουρισμός: Η περίπτωση του Ρώσου τουρίστα στην βόρεια Ελλάδα», αποτελεί προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας και όλες οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει, έχουν δηλωθεί κατάλληλα στις βιβλιογραφικές παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή/και πηγές άλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή.

Η Δηλούσα

ΔΑΤΙΔΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ

ΣΕΛΙΔΑ ΕΓΚΥΡΟΤΗΤΑΣ

Όνοματεπώνυμο Φοιτήτριας: Δατίδου Αλεξάνδρα

Τίτλος Μεταπτυχιακής Διατριβής: Θρησκευτικός Τουρισμός Η περίπτωση του Ρώσου τουρίστα στη Βόρεια Ελλάδα.

Η παρούσα Μεταπτυχιακή Διατριβή εκπονήθηκε στο πλαίσιο των σπουδών για την απόκτηση εξ αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις και εγκρίθηκε στις από τα μέλη της Εξεταστικής επιτροπής.

Εξεταστική Επιτροπή:

Πρώτος επιβλέπων (Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφος): Δρ Στυλίδης Δημήτριος

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής: Δρ Βαρελάς Σωτήριος

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής: Δρ Χυτήρη Αλεξάνδρα

Πίνακας περιεχομένων

Περίληψη.....	7
Abstract.....	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ.....	10
2.1 Θρησκεία.....	10
2.2 Θρησκευτικός- Προσκυνηματικός τουρισμός.....	10
2.3 Ιστορική αναδρομή.....	13
2.4 Κίνητρα θρησκευτικού τουρίστα.....	16
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ.....	20
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ, ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ, ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ.....	25
5.1 Προτάσεις στο Θεωρητικό και Πρακτικό επίπεδο.....	26
5.2 Περιορισμοί, Προτάσεις για μελλοντική έρευνα.....	28
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	31

Περίληψη

Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή συμβάλλει στη εξέταση του θρησκευτικού τουρισμού. Μια ειδική μορφή τουρισμού που έχει στόχο την μελέτη της ρωσικής αγοράς στην Ελλάδα, μια χώρα γεμάτη από θρησκευτικά μνημεία και ιερά μεγάλης ιστορικής αξίας. Η θρησκεία έχει αρχέγονες ρίζες και συνδέεται με την καθημερινότητα του ανθρώπου. Προκειμένου λοιπόν ο πιστός να βιώσει το θρησκευτικό πνεύμα εκτελεί προσκυνηματικά ταξίδια. Ο άνθρωπος επενδύει, θέλοντας οι διακοπές του να είναι μια εμπειρία και όχι απλά ένας προορισμός. Σκοπός λοιπόν της εργασίας είναι να ερευνήσει τα κίνητρα, τις συμπεριφορές και τα ψυχοκινητικά χαρακτηριστικά των Ρώσων τουριστών, κατά την οποία ακολουθείται η μέθοδος της αυθεντικής και πλαισιοθετημένης διερευνητικής προσέγγισης χρησιμοποιώντας την ποιοτική έρευνα. Μέσω αυτής πραγματοποιούνται συνεντεύξεις με εξιδανικευμένα άτομα που διαθέτουν γνώση και εμπειρία στο συγκεκριμένο αντικείμενο του θρησκευτικού τουρισμού. Έπειτα από τα αποτελέσματα των πληροφοριών που προέκυψαν από την επικοινωνία επισημάνεται η βαθιά πίστη, ευλάβεια και προσκύνηση των Ρώσων τουριστών, τα οποία εξυπηρέτησαν και συνέβαλλαν στη καταγραφή αυτών για την ολοκλήρωση της εργασίας. Συμπερασματικά, μέσα από την μελέτη διαπιστώνεται η σημασία της θρησκείας στην ζωή του ανθρώπου, καθώς η ανάγκη και η επιθυμία του Ρώσου πιστού να έρθει και να προσκυνήσει στην Ελλάδα μονές και ναούς.

Abstract

This master's thesis contributes to the examination of religious tourism. A special form of tourism that aims to study the Russian market in Greece, a country full of religious monuments and shrines of great historical value. Religion has primitive roots and is associated with everyday life. So in order for the believer to experience the religious spirit, he performs pilgrimages. Man invests, wanting his vacation to be an experience and not just a destination. The purpose of this work is to investigate the motivations, behaviors and psychomotor characteristics of Russian tourists, which follows the method of authentic and framed exploratory approach using qualitative research. Through it, interviews are conducted with idealized people who have knowledge and experience in the specific subject of religious tourism. Following the results of the information obtained from the communication, the deep faith, reverence and worship of the Russian tourists who served

and contributed to their recording for the completion of the work is pointed out. In conclusion, the study reveals the importance of religion in human life, as well as the need and desire of the Russian believer to come to worship in Greece monasteries and temples.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στη παρούσα εργασία το πρόβλημα που μελετάται είναι ο θρησκευτικός τουρισμός και συγκεκριμένα η περίπτωση της ρωσικής αγοράς στη Βόρεια Ελλάδα. Πιο αναλυτικά ερευνώνται οι σκοποί και οι λόγοι της άφιξης των Ρώσων τουριστών στη χώρα μας, προκειμένου αυτοί να πραγματοποιήσουν το θρησκευτικό ταξίδι. Στόχος λοιπόν της έρευνας είναι η μελέτη του προφίλ, της συμπεριφοράς και των κινήτρων του Ρώσου αλλά και γενικότερα τις δραστηριότητες που κάνει κατά την έλευση του στη Ελλάδα σε σχέση με τον θρησκευτικό τουρισμό. Προκειμένου λοιπόν να επιτευχθεί η καταγραφή των παραπάνω στοιχείων, αποφασίστηκε να γίνουν συνεντεύξεις με ειδικούς ξεναγούς και άτομα με εμπειρία στο χώρο του θρησκευτικού τουρισμού.

Επιπλέον στις μέρες μας παρατηρείται μια εκθετικά αυξημένη εισροή Ρώσων τουριστών στην Ελλάδα και κρίνεται σκόπιμο να ερευνηθούν τα κίνητρα του ανοίγματος αυτής της αγοράς, οι συνέπειες και η ενίσχυση των σχέσεων της Ελληνικής τουριστικής βιομηχανίας και της δεδομένης ομάδας στόχο, δηλαδή τη Ρώσικη αγορά.

Οι προηγούμενες σπουδές μου στην Ποιμαντική και Κοινωνική Θεολογία σε συνδυασμό με τα δεδομένα της Τουριστικής βιομηχανίας στην Ελλάδα συνέβαλαν στην επιθυμία μου να διερευνήσω τη Ρωσική Αγορά στην Βόρεια Ελλάδα, δεδομένου και ότι κατάγομαι από καθώς και έχω εργαστεί στη Βόρεια Ελλάδα.

Είναι δεδομένο πως οι ταξιδιώτες σήμερα αναζητούν ιδιαίτερους προορισμούς, καθώς κάθε ταξίδι αποτελεί μια επένδυση και μια ξεχωριστή εμπειρία. Σήμερα οι ταξιδιώτες ψάχνουν κάτι περισσότερο από αμμόδεις παραλίες, μνημεία και ιδιαίτερη αρχιτεκτονική σε έναν προορισμό. Οι ταξιδιώτες αναζητούν πολιτιστικά στοιχεία, πολιτιστικές εκδηλώσεις και θέλουν να νιώσουν συνδεδεμένοι με τον τόπο που επισκέπτονται πόσο

μάλλον οι Ρώσοι. Ο Ρώσικος λαός είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με τη θρησκευτική λατρεία. Οι Ρώσοι ταξιδιώτες, λοιπόν, θεωρούν την Ελλάδα ιδανικό καλοκαιρινό προορισμό, καθώς συνδυάζει τον ήλιο και τη θάλασσα με την κουλτούρα. Σε αυτό το σημείο αξίζει να σημειωθεί πως ο Χριστιανισμός αποτελεί κοινό σημείο αναφοράς για τους δύο λαούς και οι Ρώσοι επισκέπτες μπορούν να επισκεφτούν πληθώρα θρησκευτικών μνημείων και εκκλησιών στη χώρα μας.

Αναλυτικότερα, στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η έννοια και η σημασία της θρησκείας στη ζωή του ανθρώπου. Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται η προσπάθεια διάκρισης του θρησκευτικού με προσκυνηματικού τουρισμού εξαντλώντας πλήρως τις έννοιες αναφέροντας και τα είδη τουριστών που αποφέρουν. Στο τρίτο κεφάλαιο αναλύεται η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε επισημαίνοντας τη χρήση της ποιοτικής ερευνητικής προσέγγισης, η οποία επιτεύχθηκε από συνεντεύξεις μέσω τηλεφώνου και μηνυμάτων email. Ταυτόχρονα στο τέταρτο κεφάλαιο σημειώθηκαν τα αποτελέσματα. Πληροφορίες οι οποίες καταγράφηκαν από τα λεγόμενα των ειδικών ώστε να σημειωθούν τα απαραίτητα στοιχεία. Τέτοιες ήταν η επιθυμία των Ρώσων τουριστών να προσκυνήσουν τα άγια σκηνώματα των αγίων της ορθοδόξου εκκλησίας, θαυματουργικές εικόνες και άλλα κειμήλια θρησκευτικής αξίας. Τέλος στο πέμπτο κεφάλαιο επισημάνθηκαν τα συμπεράσματα της έρευνας αναφέροντας προτάσεις που θα διευκόλυναν την ανάπτυξη του θρησκευτικού τουρισμού. Εν κατακλείδι η έρευνα κλείνει με βιβλιογραφικές αναφορές οι οποίες χρησιμοποιήθηκαν στην διπλωματική εργασία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ

2.1 Θρησκεία

Η θρησκεία χαρακτηρίζεται ως ένα παγκόσμιο – πανανθρώπινο φαινόμενο και εμφανίζεται, ήδη με την παρουσία του ανθρώπου στη γη, σε κάθε μέρος του κόσμου, με διαφορετικές μορφές. Εκφράζει την σχέση του ανθρώπου με το θείο, κατά την οποία ο ίδιος ο άνθρωπος είχε ανάγκη μόλις από την ύπαρξη του να συνδεθεί, να επικοινωνεί, και να λατρεύει τον Θεό (Μοίρα , 2009). Ο άνθρωπος ως θρησκευτικό όν από την φύση του αναζητά την επικοινωνία του με τον Θεό, καθώς αυτή είναι αρκετά σημαντική για την πνευματική του ζωή. Η επικοινωνία με το ιερό, συντελεί σε ένα πλήθος συναισθημάτων, ικανοποιώντας τις ψυχικές και συναισθηματικές ανάγκες του ανθρώπου ως ύπαρξη. Επιπλέον η λατρεία του συνοδεύεται από κάποιες τελετουργίες που πραγματοποιεί ο πιστός όπως είναι η προσευχή, η νηστεία και το προσκύνημα· ένα ταξίδι κατά το οποίο ο προσκυνητής αναζητά τον Θεό, μακριά από τον χώρο των υλικών αναγκών της καθημερινής ζωής, με στόχο την πνευματική ανύψωση του (Bowker, 2000). Οι δομικοί λίθοι της θρησκείας είναι η πίστη η λατρεία και το ήθος. Με βάση λοιπόν τις θρησκευτικές πεποιθήσεις, έχουν οικοδομηθεί οι πολιτισμοί, κουλτούρες και συμπεριφορές οι οποίες οδήγησαν τον άνθρωπο σε μεγάλες ανακαλύψεις στις εξερευνήσεις – για το τι είναι ο άνθρωπος (Μοίρα, 2009).

Δεν έχει δοθεί κάποιος συγκεκριμένος όρος για την θρησκεία. Παρόλα αυτά έχουν δοθεί διάφοροι ορισμοί που ορίζουν την θρησκεία ως μια κατάσταση πραγματικής γνώσης του Θεού, που εξαρτάται από την πίστη μας (Niebuhr, 1929) ή ως έναν τρόπο σκέψης, αίσθησης που εξαρτώνται από την πίστη στο υπερφυσικό. Τέλος, άλλοι ορίζουν την θρησκεία και την πνευματικότητα ως ένα από τα κύρια κίνητρα για ταξίδια, και εξαιτίας αυτού, πολλοί προορισμοί έχουν αναπτυχθεί (Olsen and Timothy 2006 ; Gallagher 2009).

2.2 Θρησκευτικός- Προσκυνηματικός τουρισμός

Ο θρησκευτικός τουρισμός, είναι μία εναλλακτική μορφή τουρισμού, του οποίου οι μετέχοντες κινούνται είτε εν μέρη, είτε αποκλειστικά για θρησκευτικούς λόγους (Rinschede,1992). Πρόκειται για ένα σύνολο οργανωμένων ταξιδιών η εκδρομών των οποίων τα άτομα συμμετέχουν, με σκοπό την επίσκεψη και προσκύνηση τους σε ναούς, μοναστήρια και γενικότερα σε χώρους θρησκευτικής σημασίας. Η ανάγκη εκδήλωσης του θρησκευτικού συναισθήματος που διακατέχει τον πιστό, συνδέεται άμεσα με την

πραγματοποίηση ενός τέτοιου είδους ταξιδιού. Ο θρησκευτικός τουρισμός, είναι ο αρχαιότερος και ο σπανιότερος (πλέον, στις μέρες μας) τύπος μορφής τουρισμού (Cohen, 1992a; Collins-Kreiner, 2010a; Digance, 2003; Olsen and Timothy, 2006; Pourtaheri, Rahmani and Ahmadi, 2012; Rinschede, 1992; Sharpley and Jepson, 2011). Στην ξένη ορολογία ο θρησκευτικός τουρισμός περιγράφεται σαν όρος “pilgrimage” ή “religious tourism”, ο οποίος σαν όρος δίνει την σημασία του προσκυνήματος, όχι μόνο σε θρησκευτικά μνημεία αλλά σε τόπους ιστορικούς και μνημεία πολιτιστικού ενδιαφέροντος (Μοίρα Π., 2008). Το προσκύνημα δεν είναι μόνο θρησκευτικό φαινόμενο, που βασίζεται σε θρησκευτικά στοιχεία (Collins-Kreiner 2010a, 2010b; Hyde and Harman, 2011; Okamoto, 2015), αλλά έχει δύο μορφές: το θρησκευτικό και το κοσμικό και συνδέεται με διαφορετικά κίνητρα.

Ο θρησκευτικός τουρισμός περιλαμβάνει δύο κατηγορίες τουριστών (Μοίρα, 2009):

Τους προσκυνητές τουρίστες : στους οποίους το θρησκευτικό αίσθημα κυριαρχεί, και σκοπός τους είναι η επίσκεψη, και προσκύνηση του ιερού λατρευτικού χώρου και

B) Τους θρησκευτικούς τουρίστες: οι οποίοι ταξιδεύουν συνδυάζοντας το ταξίδι τους και με άλλες δραστηριότητες (Σφακιανάκης, 2000). Συχνά το προσκύνημα ταυτίζεται με τον όρο θρησκευτικό τουρισμό. Ωστόσο παρατηρείται μια διαφορά μεταξύ του προσκυνήματος στη σύγχρονη εποχή, και αυτή στο παρελθόν ¹(Bauer, 1993). Η βασική αυτή διάκριση βασίζεται στο κίνητρο (Hyde ; Harman, 2011). Παραδοσιακά και ιστορικά το προσκύνημα έχει οριστεί ως ένα ταξίδι στην αναζήτηση της αλήθειας και επικοινωνίας με το θείο. Αυτή η αναζήτηση για αλήθεια, φώτιση και εμπειρία με το θείο, ωθεί τους ανθρώπους να ταξιδεύουν σε ιερούς τόπους που είναι απομακρυσμένοι από τον κοσμικό χώρο και την καθημερινότητα. Το προσκύνημα ορίζεται συχνά ως ταξίδι για θρησκευτικούς λόγους σε ιερά μέρη που βρίσκονται αποστασιοποιημένα από τον κύριο τόπο κατοικίας. Επομένως, ο προσκυνηματικός τουρισμός περιλαμβάνει όλες τις θρησκευτικές δραστηριότητες (επίσκεψη σε ναούς, μοναστήρια) με κεντρικό κίνητρο και κριτήριο το προσκύνημα, την συμμετοχή στις θρησκευτικές λειτουργίες ή και την επιθυμία εκπλήρωσης τάματος. Το προσκύνημα νοείται ως ένα ταξίδι σε μέρη μεγάλης θρησκευτικής αξίας, και βαθιάς σημασίας ή και ως πηγή βασικής ταυτότητας για τον ταξιδιώτη. Με τη σύγχρονη έννοια το προσκύνημα είναι ένα το θρησκευτικό ταξίδι σε ιερά μέρη που είναι ιδιαίτερα σημαντικό για τους πιστούς. Ο προσκυνητής επιδιώκει να

¹ Αυτή ήταν και η στάση στο Διεθνές Χριστιανικό Συνέδριο της Ασίας το 1981 στη Μανίλα, όπου αναφέρθηκε ότι ο σύγχρονος τουρίστας δεν θεωρείται προσκυνητής.

επισκεφτεί ένα μοναδικό φυσικό μέρος, το οποίο όπως φαντάζεται αντιπροσωπεύει, ενσωματώνει τις βαθιές θρησκευτικές του αξίες (Digance, 2006 ; Morinis, 1992 ; Smith, 1992).

Στις μέρες μας, όπως αναφέρθηκε ένα θρησκευτικό ταξίδι δε γίνεται αποκλειστικά για θρησκευτικούς αλλά και για πολιτιστικούς ή και κοινωνικούς λόγους. Ανάλογα, λοιπόν με τις φιλοδοξίες των ταξιδιωτών, σε ένα θρησκευτικό ταξίδι, - το κοινό μπορεί να περιλαμβάνει διαφορετικά άτομα, των οποίων το ενδιαφέρον, να συνδέεται με την ιστορική αξία ή την αρχιτεκτονική των ναών (Πολύζος, 2010), ή ακόμη και με την επιθυμία τους να συμμετέχουν σε διάφορες εορταστικές εκδηλώσεις στο τόπο που θα επισκεφθούν. Έχουν γίνει προσπάθειες για την διάκριση αυτή μεταξύ προσκυνηματικού και θρησκευτικού τουρισμού (Palmer ; Begley ; Coe, 2012), τοποθετώντας ως βάση και κριτήριο όχι την πίστη, αλλά την θρησκευτική συμπεριφορά. Ταυτόχρονα, τονίζεται όχι το θρησκευτικό, αλλά το υπερφυσικό. Ο όρος του υπερφυσικού χρησιμοποιείται επειδή περιλαμβάνει μια συμπεριφορά που μπορεί να χαρακτηριστεί ως «πνευματική», «μυστικιστική» ή «υπερβατική», καθώς και συμπεριφορά που μπορεί να χαρακτηριστεί «θρησκευτική». Παράλληλα, σε μια άλλη προσπάθεια, έχουν γίνει αναφορές για περιγραφή σχετικά για τους τύπους και για τα κίνητρα των τουριστών σε ένα θρησκευτικό ταξίδι (Santos, 2003), καθώς και κατηγοριοποίηση και την σύγκριση αυτών (Smith, 1992).

Οι κατηγορίες των θρησκευτικών τουριστών είναι τρεις: *προσκυνητής, θρησκευτικός και κοσμικός τουρίστας*, με διαφορετικά κίνητρα το καθένα (Santos, 2003; Smith, 1992) .

1) Τα τουριστικά κίνητρα του *προσκυνητή* αφορούν αποκλειστικά και μόνο την ικανοποίηση των λατρευτικών του σκοπών, την απόκτηση φώτισης και πνευματικής ισορροπίας, την αναζήτησή για το σκοπό της ζωής και την ενότητα με την θεϊκή δύναμη. Ταυτόχρονα ο πιστός μπορεί να ζητήσει την άφεση των αμαρτιών, και να παρακαλέσει για θεραπεία από διάφορες σωματικές και ψυχικές ασθένειες.

2)Ο *θρησκευτικός τουρίστας* είναι ο δεύτερος τύπος και μπορεί να είναι «περαστικός». Δηλαδή η επίσκεψη και η συμμετοχή του αφορά, την πνευματική του ανάπτυξη, το ενδιαφέρον να γνωρίσει θρησκευτικά μνημεία, τις παραδόσεις και την κουλτούρα της κοινωνίας, καθώς και για την μελέτη των χαρακτηριστικών των θρησκευτικών χώρων, ως αρχιτεκτονικά ή πολιτιστικά αριστουργήματα.

3)Τέλος είναι η *κοσμικοί τουρίστες*, που μπορεί να είναι και εκπρόσωποι μιας άλλης ομολογίας πίστεως. Έρχονται με βαθιά προσωπικά κίνητρα, είτε για να αποκτήσουν μια

νέα εμπειρία, ή από περιέργεια, είτε απλά να επισκεφτούν και να γνωρίσουν έναν ιερό ή «μυστικιστικό» χώρο, αντικείμενα, αναπτύσσοντας νέες φιλοσοφικές έννοιες. Η επίσκεψη τους μπορεί να οφείλεται ακόμη και για την αλλαγή της καθημερινότητας τους, και για το συνδυασμό του ταξιδιού με άλλες δραστηριότητες αναψυχής.

Υπήρχαν βέβαια απόψεις, ότι οι προσκυνητές δεν είναι τουρίστες, αλλά ταξιδιώτες με κίνητρο τις βαθιές θρησκευτικές και πνευματικές πεποιθήσεις, οι οποίες διαφέρουν σημαντικά από εκείνες που συνοδεύονται από την ευχαρίστηση, την διασκέδαση και γενικότερα την αναψυχή (Murray and Graham, 1997). Πάρα ταύτα το προσκύνημα είναι ένα αποδεκτό ως μορφή τουρισμού καθώς περιέχει χαρακτηριστικά όσον αφορά τα πρότυπα μετακίνησης, χρήσης μεταφορών και υπηρεσιών. Κάποιοι ερευνητές βλέπουν τον τουρισμό ως προσκύνημα, στο οποίο οι ταξιδιώτες συνδέονται με άλλους πολιτισμούς, αναζητώντας μια πραγματική εμπειρία. « Ένας τουρίστας είναι μισός προσκυνητής, αν ο προσκυνητής είναι μισός τουρίστας»(Turner ; Turner, 1978).

Με βάση λοιπόν τα αναθεωρημένα επιστημονικά παραδείγματα μπορεί να σημειωθεί η διάκριση ανάμεσα στην θρησκευτικό και προσκυνηματικό τουρισμό, ως δύο ξεχωριστές μορφές ταξιδιού. Σίγουρα όμως τα κοινά τους μέρη, είναι η ανάγκη μετακίνησης σε άλλο τόπο, επισκέπτοντας ιερά μέρη, έχοντας επιθυμία την κατανόηση του νοήματος της ζωής.

Έτσι λοιπόν η σπουδαιότητα του θρησκευτικού τουρισμού γίνεται κατανοητή από τα πλεονεκτήματα που προσφέρει, καθώς αυτή απευθύνεται σε όλα τα κοινωνικά στρώματα, δεν απαιτεί την ανάπτυξη κάποια ιδιαίτερης υποδομής, επιπλέον προσφέρει οικονομικά οφέλη για τους θρησκευτικούς τόπους και κατ' επέκταση για τις οικονομίες των τόπων στις οποίες βρίσκονται αυτοί. Τέλος ο θρησκευτικός τουρισμός μπορεί να αναπτύσσεται σε όλες τις εποχές του χρόνου (Ρώμα, 2000).

2.3 Ιστορική αναδρομή

Ήδη από την αρχαιότητα καθώς και σε όλες τις περιόδους της παγκόσμιας ιστορίας, παρατηρείται το έντονο θρησκευτικό ενδιαφέρον των ανθρώπων, το οποίο αποτελούσε κίνητρο για την μετακίνηση και προσκύνηση, σε ναούς και τόπους ιερούς δημιουργώντας ένα τεράστιο «τουριστικό ρεύμα». Η πραγματοποίηση του προσκυνηματικού αυτού ταξιδιού, γινόταν για να ικανοποιήσουν οι πιστοί τα λατρευτικά τους καθήκοντα, εκφράζοντας τα θρησκευτικά συναισθήματα, της βαθιάς πίστης στον Θεό. Στα ταξίδια αυτά συμμετείχε ένας μεγάλος αριθμός προσκυνητών, με σκοπό να παρευρεθούν στις

ιερές εκδηλώσεις, με επιθυμία τους να αγγίξουν το θείο και παράλληλα να νιώσουν την ανακούφιση και την γαλήνη στις ψυχές τους. Το προσκύνημα γινόταν από όλα τα είδη θρησκειών. Μάλιστα οι πιο συνηθισμένοι ταξιδιώτες στην αρχαιότητα ήταν προσκυνητές (Μοίρα, 2009).

Ο Ηρόδοτος, γεωγράφος και ιστορικός (480-421)π.Χ, υπήρξε ένας «ταξιδιώτης-τουρίστας». Τα πολλά ταξίδια που πραγματοποίησε, και η επιθυμία του να γνωρίσει νέες θρησκείες και πολιτισμούς τον οδήγησαν στην καταγραφή ενός χαρακτηριστικού κειμένου «Ιστορίες». Εκεί περιέγραψε την μετακίνηση χιλιάδων Αιγυπτίων, με τις φελούκες τους, μέσω του ποταμού Νείλου έτσι ώστε να μεταβούν και να προσκυνήσουν τον ναό της Μέμφιδος. Επίσης στην αρχαία Αίγυπτο, οργανώνονταν λατρευτικές γιορτές προς τιμή του θεού ήλιου, και αργότερα του Φαραώ. Οι μεγαλύτερες πόλεις της ήταν θρησκευτικά κέντρα, οι οποίες γοήτευαν χιλιάδες πιστούς. Για τους αρχαίους Έλληνες ο Ηρόδοτος αναφέρει τα πολύ συχνά και μακρινά ταξίδια που έκαναν, σε διάφορες ελληνικές πόλεις, ώστε να μεταβούν στις μεγάλες θρησκευτικές εορτές προσκυνώντας τους ναούς και τα ιερά μέρη, όπως βουνά, δάση και πηγές. Οι πιστοί συγκεντρώνονταν εκεί είτε για να ζητήσουν βοήθεια από τους θεούς, είτε για να τους ευχαριστήσουν, προσφέροντας τους δώρα. Έτσι ένας τεράστιος αριθμός πιστών από όλες τις πόλεις συγκεντρώνονταν σε ιερά μέρη όπως στην Ελευσίνα προς τιμήν της θεάς Αθηνάς, στην Επίδαυρο στο ναό του Ασκληπιού και στους Δελφούς. Στο μαντείο προσέτρεχαν πιστοί για να ζητήσουν χρησμό (Roussel, 1954 ; Rinshede, 1992). Παράλληλα διατυπώνεται η σεβαστή στάση των Ελλήνων στα ιερά του Αιγυπτιακού πολιτισμού, καθώς και αυτή των Ρωμαίων στους θρησκευτικούς χώρους του ελληνικού πολιτισμού. Για παράδειγμα κάθε Ρωμαίος που θεωρεί τον εαυτό του μορφωμένο έπρεπε να επισκεφτεί τα θρησκευτικά ιερά της Ελλάδας.

Στην αρχαία Ρώμη οι θρησκευτικές εκδηλώσεις πραγματοποιούνταν προς τιμή του θεού Άρη, και τα Upercalio προς τιμήν της θεάς της Άνοιξης.

Ο χριστιανισμός, και τα προσκυνήματα του κάνουν ιδιαίτερη εμφάνιση από τον 2^ο αιώνα και μετά με τους Αγίους τόπους στην Ιερουσαλήμ. Χαρακτηριστικό να σημειωθεί είναι ότι κατά την περίοδο των σταυροφοριών και μετά την κατάληψη των ιερών αυτών τόπων από τους Τούρκους, δημιουργήθηκε έντονη η τάση μετακινήσεις και επισκέψεις προς αυτούς από χιλιάδες χριστιανούς. Η περίοδος του Βυζαντίου και του μεσαίωνα, αποτέλεσε εποχή επίσκεψης και προσκύνησης σε ναούς και μοναστήρια για τις θαυματουργικές εικόνες και τα λείψανα Αγίων που έφεραν (Delvoye, 1983). Μάλιστα, κάποιοι συγγραφείς εκτιμούν ότι την περίοδο μεταξύ του 12ου-15ου αιώνα, πάνω από το 30% του παγκόσμιου πληθυσμού ήταν σε προσκύνημα προς έναν από τους 10.000 χώρους προσκυνήματος που

αναγνωρίστηκαν (Foster, 1982). Στην βυζαντινή αυτοκρατορία, ο ναός της Αγίας Σοφίας αποτέλεσε το κύριο θρησκευτικό μνημείο της Κωνσταντινούπολης καθώς συγκέντρωνε χιλιάδες χριστιανούς πιστούς γύρω της με πολλά ιερά κειμήλια.

Σήμερα η χώρα μας διαθέτει πλήθος χριστιανικών ναών και μονών. Μεγάλα θρησκευτικά κέντρα είναι γνωστά και στο εξωτερικό όπως το Άγιο όρος τα Μετέωρα, καθώς και θαυματουργικές εικόνες με ιερά κινούν το ενδιαφέρον λόγω της θρησκευτικότητας και ιστορικότητας που εκπέμπουν. Επιπλέον χριστιανικά κέντρα θρησκευτικού ενδιαφέροντος αποτελούν και ο ναός του Αγίου Πέτρου στη Ρώμη, τα Ιεροσόλυμα ο Άγιος Ιάκωβος το Σαντιάγκο στην Ισπανία και η Παναγία της Λούρδης στη Γαλλία.

Όσον αφορά τις ανατολίτικες θρησκείες, στο Ισλάμ το θρησκευτικό ταξίδι ονομάζεται Χάτζ δηλαδή περπάτημα, ενώ στον Ινδουισμό φλοιός. Οι μουσουλμάνοι θεωρούν απαράδεκτο τον όρο του θρησκευτικού τουρισμού. Για εκείνους η προσκύνηση θεωρείται καθήκον, το οποίο πρέπει να εκτελεί ο πιστός και έχει μόνο πνευματικό σκοπό. Αυτοί λοιπόν κατευθύνονται στην Μέκκα (πόλη της Αραβίας) και στην Μεδίνα, στα μέρη δηλαδή που γεννήθηκε και έζησε ο Μωάμεθ. Σημαντικό αποτελεί το τζάμι του Θόλου του βράχου, από όπου πιστεύουν ότι ανέβηκε και ανεγέρθηκε ο Μωάμεθ στους ουραμούς. Σύμφωνα με τις παραδόσεις τους κατά τη διάρκεια της προσευχής οι πιστοί οφείλουν να στρέφονται προς τη Μέκκα. Επισημαίνεται πως κάθε πιστός μουσουλμάνος κατά τη διάρκεια της ζωής του οφείλει να επισκεφτεί την Μέκκα, προσκυνώντας την Καάμπα που σημαίνει «οίκος του θεού». Στην Ινδία, η ιερότητα αποδίδεται κυρίως στα φυσικά στοιχεία όπως βουνά, λίμνες και δέντρα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο ποταμός Γάγγης, κατά τον οποίο πιστεύεται ότι τα νερά του εξιχνιάζουν τις αμαρτίες. Η ιερότητα του ποταμού αυτού προκαλεί μεγάλο ενδιαφέρον και προσελκύει κόσμο δημιουργώντας μεγάλο θρησκευτικό τουρισμό (Vukonic, 1996).

Τέλος, γίνεται αντιληπτό πως το θρησκευτικό ταξίδι ήδη από την προϊστορία ήταν σημαντικό στη ζωή του ανθρώπου, ώστε να μπορεί να εκτελεί τους θρησκευτικούς του στόχους και να νιώσει την λύτρωση. Συνδέει όλες τις θρησκείες λειτουργώντας και πολιτιστικά, καθώς πολλοί προορισμοί αναπτύχθηκαν, ελκύνοντας ρεύματα θρησκευτικού τουρισμού. Επομένως ο θρησκευτικός τουρισμός μπορεί να θεωρηθεί υποκατηγορία του πολιτιστικού τουρισμού, αφού έχει να κάνει με την περιήγηση σε θρησκευτικά μνημεία, τα περισσότερα των οποίων άφησαν πίσω τους μεγάλη ιστορία.

2.4 Τα κίνητρα του θρησκευτικού τουρίστα

Έτσι λοιπόν με βάση τα παραπάνω παρατηρείται από την αρχαιότητα κιόλας, η μεγάλη αξία, που έχει για τον άνθρωπο, να πιστέψει σε ένα ανώτερο υπερφυσικό όν, με την δημιουργία της θρησκείας, εκτελώντας τα θρησκευτικά του καθήκοντα συμπεριλαμβανομένου και τη πραγματοποίηση ενός προσκυνηματικού ταξιδιού.

Σαφώς τα κίνητρα, κυρίως των σύγχρονων ανθρώπων, προκειμένου να κάνουν ένα τέτοιο ταξίδι διαφέρουν. Όπως αναφέρθηκε και στην προηγούμενη ενότητα γίνεται διάκριση μεταξύ του θρησκευτικού και προσκυνηματικού τουρισμού, καθώς οι λόγοι των επισκεπτών οφείλονται σε διαφορετικούς σκοπούς.

Συγκεκριμένα ένα θρησκευτικό ταξίδι μπορεί να είναι ταυτόχρονα ιερό αλλά και κοσμικό (Ρογία, 2003). Στη πρώτη περίπτωση, ο πιστός εκτελεί το ταξίδι αυτό καθαρά για λόγους πίστης και λατρείας, ώστε να προσκυνήσει τα ιερά μνημεία να προσευχηθεί για την απαλλαγή κάποιας αρρώστιας εκτελώντας μάλιστα και τάμα, βιώνοντας ταυτόχρονα το θρησκευτικό συναίσθημα. Από την άλλη μεριά, ένα τέτοιο ταξίδι μπορεί να περιλαμβάνει διάφορους απλούς τουρίστες, και όχι απαραίτητα θρησκευτικούς οπαδούς, των οποίων οι παράγοντες ώθησης δεν υποδηλώνονται από θρησκευτικά κίνητρα (Allport, 1966). Σύμφωνα με έρευνα, πρωταρχικός στόχος των επισκεπτών αποτελεί η διασκέδαση και η ξεκούραση, απολαμβάνοντας τα αγαθά που προσφέρει ο τόπος. Επιπλέον η συμμετοχή σε ένα τέτοιο θρησκευτικό ταξίδι συμπεριλαμβάνει ενδιαφερόμενους, άτομα όπως αρχιτέκτονες, ιστορικούς και ερευνητές των οποίων η επιθυμία συνδέεται με την γνωριμία και την έρευνα του πολιτισμού αλλά και των αξιοθέατων του τόπου που θα επισκεφτούν, ερχόμενοι σε επαφή με το φυσικό περιβάλλον (Μοίρα και Παράσχη, 2015).

Συνεπώς, διατυπώνονται τα διάφορα κίνητρα που διαθέτουν οι τουρίστες σε ένα θρησκευτικό ταξίδι. Από τη μια μεριά, ο πόθος για ταξίδια σε ιερούς χώρους συνεπάγονται με τις εσωτερικές επιθυμίες και του υπερφυσικού που βιώνουν οι πιστοί. Κίνητρα τα οποία δηλαδή σχετίζονται με θρησκευτικές αρχές. Ενώ η δεύτερη περίπτωση σχετίζεται με φιλοδοξίες πολιτιστικού ενδιαφέροντος, ιστορικής έρευνας αλλά και στην επιθυμία αναψυχής που έχουν οι απλοί τουρίστες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Όσον αφορά, την μεθοδολογία της έρευνας για την αποτύπωση της διαδικασίας, ακολουθήθηκε μια διερευνητική - περιγραφική προσέγγιση προκειμένου να καταγραφούν μέσα από την αναζήτηση διάφορες εκφάνσεις του φαινομένου, που μελετάται. Πιο αναλυτικά, η συγκεκριμένη προσέγγιση αποσκοπεί στη έρευνα απεικονίζοντας την παρούσα κατάσταση καθώς συμβάλλει στον εντοπισμό των αιτιωδών σχέσεων και την γενίκευση των ευρημάτων σε σύνολα (Κορρές, 2011).

Έπειτα, η ερευνητική προσέγγιση που χρησιμοποιήθηκε ήταν η ποιοτική έρευνα. «Η ποιοτική έρευνα είναι μια πλαισιοθετημένη δραστηριότητα (situated activity), η οποία τοποθετεί τον παρατηρητή στον κόσμο. Αυτή συνίσταται σε ένα σύνολο ερμηνευτικών και υλικών πρακτικών, οι οποίες κάνουν τον κόσμο ορατό. Αυτές οι πρακτικές μετασχηματίζουν τον κόσμο. Μετατρέπουν τον κόσμο σε μια σειρά από αναπαραστάσεις του εαυτού, συμπεριλαμβανομένων των σημειώσεων πεδίου, των συνεντεύξεων, των συνομιλιών, των φωτογραφιών, των μαγνητοφωνήσεων και των σημειώσεων σε ημερολόγια. Σε αυτό το επίπεδο, η ποιοτική έρευνα περιλαμβάνει μια ερμηνευτική, νατουραλιστική προσέγγιση στον κόσμο» (Denzin & Lincoln, 2005). Επιπλέον η χρήση της ποιοτικής έρευνας προσφέρει την δυνατότητα της λεπτομερής μελέτης του θέματος σε βάθος διαμορφώνοντας μια γνήσια, αυθεντική και πλαισιοθετημένη προσέγγιση του φαινομένου. Ακόμη, είναι εφικτή η χρήση του αφηγηματικού ύφους, περιγράφοντας το φαινόμενο με εκφραστικούς όρους κάνοντας την πιο ενδιαφέρουσα από μια απρόσωπη μελέτη.

Με βάση λοιπόν τα παραπάνω, πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις, επικεντρωμένες κυρίως σε τουριστικά γραφεία, σε εξειδικευμένους ξεναγούς και γενικότερα άτομα που έχουν άμεση επαφή με τον χώρο αυτό, με στόχο την άντληση των κατάλληλων πληροφοριών. Στόχος ήταν λίγες συνέντευξη σε μεγάλο βάθος έτσι ώστε να κατανοηθούν πλήρως οι σκοποί και οι λόγοι, πραγματοποίησης και συμμετοχής των ρώσεων τουριστών, στο θρησκευτικό ταξίδι. Η επιλογή της ποιοτικής βασίζεται κυρίως στο ότι η έρευνα αυτή αναφέρεται σε πραγματικές συνθήκες καθώς ταιριάζουν για την μελέτη των ανθρώπων στον «Πραγματικό κόσμο» (Parker,1995). Επιπλέον μια ακόμη προσέγγιση είναι ότι η ποιοτική έρευνα δίνει έμφαση και ενδιαφέρον για το νόημα και τον τρόπο που βιώνουν οι άνθρωποι τα γεγονότα (Willing, 2001) και παράλληλα στην περιγραφή της συμπεριφοράς (Hayes,1997).

Στη συνέχεια για την εφαρμογή των συνεντεύξεων και την εκτέλεση των παραπάνω στόχων κρίθηκε αναγκαία μια δειγματοληψία χιονοστιβάδας (purposive and snowball).

Δηλαδή να επιλεγθούν ορισμένα άτομα με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, γνώστες του αντικειμένου του θρησκευτικού τουρισμού, ώστε να γίνει η επιθυμητή έρευνα. Η μέθοδος αυτή στηρίχθηκε στην δικτύωση και είναι απαραίτητη, αφού δεν είναι εύκολο να εντοπιστούν τα επιθυμητά άτομα με τυχαία δειγματοληψία. Ωστόσο συνολικά εφαρμόστηκαν πέντε συνεντεύξεις, των οποίων η διαδικασία διάδρασης έγινε μέσω τηλεφώνου και μηνυμάτων μέσω e-mail. Η επιλογή των συμμετεχόντων έγινε ύστερα από ανάγνωση, στο διαδίκτυο αναζητώντας πρωτίστως τουριστικά γραφεία τόσο της Ελλάδας όσο και της Ρωσίας. Στη συνέχεια, η διερεύνηση έγινε στο σύλλογο ξεναγών Θεσσαλονίκης, στη Ιερά μητρόπολη Θεσσαλονίκης, και στη ιερά μονή Παντοκράτορος στο Άγιο όρος.

Από τον σύλλογο επιλέχθηκαν δύο άτομα τα οποία σαφώς γνωρίζουν την ρωσική γλώσσα και έχουν αναλάβει εκδρομές με Ρώσους τουρίστες. Να αναφερθεί ότι λόγω έλλειψης της γνώσης της αγγλικής γλώσσας στην Ρωσία, οι Ρώσοι προτιμούν πάντοτε για ξεναγό και υπαλλήλους της ξένης χώρας που να γνωρίζουν την ρωσική ομιλία. Η συνεργασία εξελίχθηκε ικανοποιητικά καθώς οι δύο ξεναγοί του συλλόγου είχαν αρκετές εμπειρίες με τους Ρώσους τουρίστες σε προσκυνηματικές εκδρομές αναφέροντας αρκετές πληροφορίες όπως το προφίλ των προσκυνητών, αλλά και τις εντυπώσεις που λάβανε τόσο οι ίδιοι για τους ξένους και την κουλτούρα τους, όσο και οι Ρώσοι για την ελληνική παραδοσιακή ορθοδοξία. Επιπλέον και η μητρόπολη διοργάνωνε αρκετές φορές οικουμενικό προσκύνημα για τους ρώσους πιστούς στην χώρα μας δίνοντας κι αυτή χρήσιμα και ικανοποιητικά στοιχεία για την εκπόνηση της εργασίας. Ακόμη η επικοινωνία με το τουριστικό γραφείο της Μόσχας βοήθησε αρκετά στην έρευνα και στην καταγραφή των πληροφοριών. Η επιλογή του γραφείου στη Ρωσία γίνεται κατανοητή καθώς αυτό αποτελεί τον πυρήνα υποδοχής των Ρώσων τουριστών, γνωρίζοντας τις προτιμήσεις που έχουν οι δυνητικοί τους ταξιδιώτες. Σαφώς η γνώση των ρωσικών επωφελή στην διαδικασία της επικοινωνίας, και περαιτέρω στην ολική έρευνα και την αποτύπωση των δεδομένων. Παράλληλα αποτελεσματική λειτούργησε και η συνομιλία με τα ελληνικά τουριστικά γραφεία Θεσσαλονίκης τα οποία δραστηριοποιούνται είτε υπεύθυνα είτε σε συνεργασία με τα ρωσικά. Τέλος χρήσιμη στάθηκε και η συνομιλία που πραγματοποιήθηκε, μέσω τηλεφώνου, με τον μοναχό Χαράλαμπο της Μονής Παντοκράτορος του Αγίου Όρους, ο οποίος αναφέρθηκε στη άφιξη των Ρώσων προσκυνητών.

Οι ερωτήσεις που διεξήχθησαν αφορούσαν κυρίως το προφίλ και τα κίνητρα των Ρώσων τουριστών και αν ο ερχομός τους αφορά αποκλειστικά τον θρησκευτικό τουρισμό ή αν απλώς συνδυάζουν το ταξίδι αναψυχής τους με την ευκαιρία να προσκυνήσουν και κάποιο

ιερό μνημείο. Επίσης οι ειδικοί ρωτήθηκαν για τις δραστηριότητες που κάνουν όταν έρχονται στην Ελλάδα οι Ρώσοι τουρίστες, τα ψυχοκινητικά τους χαρακτηριστικά, για τις εντυπώσεις που προκαλούνται όταν επισκέπτονται κάποιον ναό, τόσο τους Ρώσους όσο και στους ίδιους τους ξεναγούς για εκείνους, και τέλος αγαπημένους χώρους επίσκεψης των τουριστών αυτών.

Στην προσπάθεια να επιτευχθούν οι συνεντεύξεις για την καταγραφή των στοιχείων και πληροφοριών αντιμετωπίστηκαν προβλήματα στην επικοινωνία. Οι περιορισμοί αυτοί οφείλονται κυρίως στον COVID-19 και στην εφαρμογή ενός καθολικού lockdown σε όλη τη χώρα. Δυστυχώς λόγω των επιβαλλόντων μέτρων για τον περιορισμό μετακίνησης, δε δόθηκε η ευκαιρία επίσκεψης σε μονές και ναούς που λατρεύουν να πηγαίνουν συνήθως οι ρώσοι τουρίστες.

Η μετακίνηση σε χώρους και η επαφή με τα πρόσωπα προκειμένου να πραγματοποιηθούν οι συνεντεύξεις, σε μοναστήρια αλλά και τουριστικά γραφεία που ασχολούνται με το θρησκευτικό τουρισμό, απαγορεύτηκαν. Επιπλέον γραφεία, όπως της ΕΟΤ, που προσδιορίζονταν η συμμετοχή και λήψη αρχείων και πληροφοριών ακυρώθηκε λόγω των συγκυριών που αναφέρθηκαν. Συνάμα περιορίστηκαν και οι αερομεταφορές στις υπόλοιπες χώρες, καθώς υπήρχε δυνατότητα επίσκεψης στη Μόσχα για την πλήρη και ακριβή καταχώρηση στοιχείων και την εισαγωγή αυτών στη εργασία. Συγχρόνως πολλά τουριστικά γραφεία ήδη είχαν αναστείλει την λειτουργία τους λόγω των γεγονότων που συνέβησαν. Ωστόσο πέρα από τις δυσκολίες συγκεντρώθηκαν και σημειώθηκαν ορισμένα δεδομένα. Παρακάτω, θα αναλυθούν τα κίνητρα και όλες οι δραστηριότητες που τεκμηρίωσαν οι επαγγελματίες και γνωστές του χώρου αυτού. Επίσης να επισημανθεί ότι τα παρακάτω ονόματα που θα αναφερθούν είναι φανταστικά, αποφεύγοντας να καταγραφούν επωνυμίες για λόγους ηθικής. Σκοπός της εργασίας είναι να πραγματοποιήσει έρευνα παραμερίζοντας τους εμπορικούς λόγους.

Μέσα από την επικοινωνία που πραγματοποιήθηκε με τα υποψήφια άτομα, τα οποία κλήθηκαν να συμμετάσχουν στις συνεντεύξεις, έγινε εξ αρχής η ενημέρωση περί του σκοπού της έρευνας της εργασίας που θα διεξαχθεί. Πιο αναλυτικά οι μετέχοντες πληροφορήθηκαν για την προστασία της ανωνυμίας η οποία θα τηρηθεί στα πλαίσια της ηθικής, προκειμένου να αποφευχθεί κάθε είδος καταπάτησης των προσωπικών δεδομένων των ατόμων, που θα συμβάλουν στην έρευνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Σύμφωνα λοιπόν με ένα τουριστικό γραφείο της Ρωσίας, ο υπάλληλος του κύριος Δημήτρης αναφέρθηκε αρχικά στο παρεξηγημένο προφίλ που έχει σήμερα ο Ρώσος τουρίστας. Συγκεκριμένα τονίζει πως λανθασμένα παρέμεινε στη συνείδηση, των Ελλήνων ξενοδόχων και γενικότερα στους τουριστικούς επιχειρηματίες, η εικόνα του υπέρ καταναλωτικού και ελίτ ρώσου ταξιδιώτη. Η αντίληψη αυτή για τους Ρώσους προέρχεται ήδη από τη δεκαετία του 90' όταν μετά την διάλυση της σοβιετικής ένωσης πρωτοεμφανίστηκε η γενιά εκείνη η οποία έβγαζε το εύκολο χρήμα ξοδεύοντας το σε υπερτελή ταξίδια και υλικά μεγάλης αξίας. Η εκδοχή όμως αυτή αλλοιώνεται και εισέρχεται πλέον από το 2009 ένας νέος Ρώσος τουρίστας, ο οποίος επιθυμεί να ταξιδέψει έχοντας όμως οικονομικά στενέψει. Ο σημερινός τουρίστας διαφέρει υπερβολικά από τον προηγούμενο, μη έχοντας μεγάλες οικονομικές δυνατότητες να μπορεί να ταξιδέψει όπου εκείνος επιθυμεί. Κατά τις προτιμήσεις των Ρώσων τουριστών η επιλογή του προορισμού για διακοπές γίνεται με γνώμονα την τιμή, και κριτήριο τη θάλασσα. Γι' αυτό και επιλέγουν παραθαλάσσια ξενοδοχεία και πάντα οι κρατήσεις πραγματοποιούνται με all inclusive. Στις οικογενειακές διακοπές το παιδί αποτελεί το προφίλ του Ρώσου τουρίστα καθώς την συνείδηση του γονέα κυριαρχεί κυρίως να μπορέσει να του εξασφαλίσει την βιταμίνη D που είναι πολύ σημαντική και ελλειπής στα παιδιά της Ρωσίας.

Αξίζει να αναφερθεί, για τον κύριο Δημήτρη, πως η Ελλάδα δεν αποτελεί πρώτη επιλογή των Ρώσων τουριστών. Η χώρα μας βρίσκεται στην πρώτη πεντάδα των δημοφιλών προορισμών για το καλοκαίρι, καθώς θεωρείται ως μια από τις πιο ακριβές χώρες επίσκεψης. Επιπρόσθετα η επιλογή του ρώσου ταξιδιώτη να έρθει στην Ελλάδα τον δεσμεύει με την διαδικασία έκδοσης της βίζας η οποία καταλαμβάνει χρόνο είναι κοστοβόρα και παράλληλα θεωρείται απαραίτητη για τον ερχομό του. Επιπλέον το εισόδημα ενός Ρώσου δημοσίου υπαλλήλου δεν είναι επαρκής για να ταξιδέψει ελεύθερα σε τόπους πολυτελείας και αρεσκείας του, γι' αυτό επιλέγει χώρες πιο οικονομικές όπως για παράδειγμα είναι η Τουρκία. Η Ελλάδα αποτελεί πρώτη επιλογή μόνο για αυτόν που θα επιλέξει να επισκεφτεί συγκεκριμένα την χώρα μας.

Ταυτόχρονα, ο Ρώσος θεωρείται ένας καλός τουρίστας, παρόλο που το βιοτικό του επίπεδο είναι χαμηλότερο σε σχέση με έναν μέσο ευρωπαίο, όταν έρχεται στην Ελλάδα καταβάλλει ένα μεγάλο χρηματικό ποσό σε προϊόντα προκειμένου να απολαύσει τις διακοπές του. Η κατανάλωση αφορά υπηρεσίες όπως η γαστρονομία και η επιθυμία του να απολαύσει την Μεσογειακή κουζίνα, αναμνηστικά προϊόντα με αξία που θυμίζουν την Ελλάδα, αλλά και εκδρομές που του προτείνονται να κάνουν με γιοτ εξερευνώντας τις

ελληνικές παραλίες και θάλασσες. Οι εκδρομές όμως που συγκινούν και ελκύουν τον Ρώσο επισκέπτη είναι οι προσκνηματικές, με κύριο σκοπό του να προσκυνήσει, να τιμήσει αλλά και να γνωρίσει την ιστορία του τόπου που του προτείνεται να επισκεφτεί. Άλλωστε είναι γνωστή η βαθιά θρησκευόμενη πίστη των Ρώσων και η ορθοδοξία, που υιοθέτησαν από τους βυζαντινούς και επικρατεί εδώ και 10 αιώνες. Επιπλέον, παρά τις δυσκολίες που αντιμετώπισε η χώρα κατά την περίοδο της Σοβιετικής ένωσης, η Ρωσία κατάφερε να διατηρήσει την ορθοδοξία της, μεταδίδοντας την από γενεά σε γενεά.

Συνεχίζοντας ο κος Δημήτρης εκπρόσωπος του τουριστικού γραφείου της Μόσχας σχολιάζει ότι, πολλά τουριστικά γραφεία τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Ρωσία αναβάθμισαν τα τμήματά τους δημιουργώντας προσκνηματικές εκδρομές για εκείνους που επιθυμούν να επισκεφθούν την Ελλάδα και για θρησκευτικούς λόγους. Στη Ρωσία, όλα τα τουριστικά γραφεία που ασχολούνται με τον προσκνηματικό τουρισμό, εμπλέκονται σε ταξίδια στην Ελλάδα και συνεργάζονται με τα ελληνικά ταξιδιωτικά γραφεία που παρέχουν υπηρεσίες προσκνημάτος. Τα τουριστικά αυτά γραφεία βρίσκονται κυρίως στην Θεσσαλονίκη αλλά και στην Αθήνα. Η άφιξη των Ρώσων τουριστών αντιστοιχεί σε ένα γκρουπ που έρχεται από ένα ταξιδιωτικό γραφείο της Μόσχας και ταυτόχρονα το τουριστικό γραφείο της Ελλάδας τους υποδέχεται. Ο κύριος Δημήτρης αναφέρει πως ο representative, ο οποίος είναι υπάλληλος τουριστικού γραφείου, οφείλει να εξυπηρετήσει τον ρώσο τουρίστα σχετικά με τις καθημερινές του δραστηριότητες, με βασικό του στόχο, την πώληση των ταξιδιωτικών εκδρομών, τις οποίες ύστερα αναλαμβάνουν οι ξεναγοί. Η αγορά των προσκνηματικών εκδρομών από τους ρώσους επιτυγχάνεται λόγω του πόθου και του δέους που έχουν, να προσκυνήσουν τα ιερά μέρη, για διαφορετικούς λόγους ο καθένας. Βεβαίως υπάρχουν και γκρουπ τα οποία έπειτα από την συνεργασία, ή και όχι απαραίτητα, των μεταξύ τουριστικών γραφείων Ελλάδας Ρωσίας, έρχονται αποκλειστικά για τον προσκνηματικό τουρισμό.

Επιπλέον ο πατήρ Νικόλαος τονίζει ότι, η Ιερά μητρόπολη Θεσσαλονίκης έχει υποδεχθεί αρκετές φορές γκρουπ ρώσων πιστών, η έλευση των οποίων είναι συνδεδεμένη καθαρά για οικουμενικό προσκύνημα σε ιερούς χώρους, μοναστήρια, εκκλησίες. Επιπρόσθετα η μητρόπολη, μέσω του ρώσου κληρικού που ζει μόνιμα στην Ελλάδα, αρκετές φορές έχει διοργανώσει την υποδοχή κληρικών, ομάδες μοναχών και εκκλησιαστικών σχολών ερχόμενοι από την Αγία Πετρούπολη προκειμένου να προσκυνήσουν τα άγια και να επισκεφτούν ναούς και μονές του Αγίου όρους. Η μητρόπολη είχε αναλάβει αποκλειστικά το πρόγραμμα, την ξενάγηση αλλά και την φιλοξενία τους. Φυσικά και πολλά τουριστικά

γραφεία που ασχολούνται με το θρησκευτικό τουρισμό έχουν έρθει σε επικοινωνία με την μητρόπολη ώστε αυτή να υποδεχτεί αρκετά γκρουπ προσκυνητών.

Η ξεναγός κυρία Παπαδοπούλου μέσα από την επαγγελματική της εμπειρία επισήμανε πως οι συμμετέχοντες σε προσκυνηματικές εκδρομές αποτελούν το 65-70% κυρίως γυναικών ηλικίας 40- 65 ετών. Βασική προϋπόθεση των γυναικών όταν μπαίνουν στο ναό είναι να φοράνε μαντήλα, προς ευσέβεια στον Θεό . Οι Ρώσοι προσκυνητές χαρακτηρίζονται ως άνθρωποι μορφωμένοι, με κουλτούρα, και με αγάπη προς την ιερά ορθοδοξία. Συνεχίζει λέγοντας πως οι άνθρωποι που πηγαίνουν σε τέτοιου είδους ταξίδια είναι όχι απλώς πιστοί αλλά και εκκλησιαστικοί, δηλαδή παρακολουθούν και συμμετέχουν τακτικά στα εκκλησιαστικά μυστήρια. Ακόμη ο ιερέας της Μητρόπολης, πατέρας Νικόλαος αναφέρει πως εντυπωσιασμό προκαλεί η ευλάβεια των ρώσων προσκυνητών στα ιερά λείψανα των Άγιων, στη προσκύνηση των θαυματουργών εικόνων, στη συγκίνηση που διατυπώνεται στα μάτια τους, η προσήλωση τους στις ακολουθίες, η υπομονή που τους διακατέχει και η πολύωρη ορθοστασία, καθώς σημειώνεται ότι στη Ρωσία δεν υπάρχουν καθίσματα στους ναούς. Επίσης όταν επισκέπτονται κάποιον ναό διαβάζουν πάντα την παράκληση του Αγίου της εκκλησίας χωρίς να υπάρχει ακολουθία. Ακόμη συγκίνηση και θαυμασμό προκαλεί ο ερχομός των ρώσων στις θείες λειτουργίες του ναού από πολύ νωρίς το πρωί. Χαρακτηρίζονται μάλιστα από πολλούς και ως σκληραγωγημένος λαός.

Η ξεναγός κυρία Παπαδοπούλου συμπληρώνει, ότι οι προσκυνητές πραγματοποιούν τις εκδρομές αυτές κυρίως για να προσευχηθούν στα ιερά μέρη, όπου βρίσκονται λείψανα αγίων και θαυματουργών εικόνων. Είναι αρκετοί από αυτούς που έρχονται για θαύματα και θεραπείες για ίαση σε ασθενείς που πάσχουν είτε από ψυχικά είτε από σωματικά προβλήματα. Άνθρωποι απεγνωσμένοι καταφετάνουν για να προσκυνήσουν θαυματουργικές εικόνες, να κάνουν τάμα και πολλοί είναι αυτοί που έρχονται κάθε χρόνο για να ευχαριστήσουν. Κυρίως αυτός είναι ο λόγος που έλκει τους Ρώσους να ταξιδεύουν τόσο μακριά.

Ο ξεναγός κος Ιωαννίδης επισημαίνει πως πριν από την επίσκεψη κάποιου τόπου, κάνει έναν πρόλογο δίνοντας διάφορες πληροφορίες για την εκκλησία της Ελλάδος, για την αρχή του χριστιανισμού, όπου στην Ελλάδα επικρατεί εδώ και 20 αιώνες, για τα κοινά πράγματα που έχουν με εκείνους αλλά και διαφορές. Σημειώνεται πως ενδιαφέρον για τους ρώσους, είναι η άγνοια που έχουν για το κομποσκοίνι και την χρήση του. Ωστόσο μαθαίνουν τι είναι, εντυπωσιάζονται και μπαίνουν στη διαδικασία της αγοράς αυτών. Ωστόσο τους προκαλεί ενδιαφέρον το ποσό που αφήνει ο πιστός στην Ελλάδα και για το κερδί, το οποίο εδώ είναι προαιρετικό και έχει να κάνει με το πόσο θέλει να αφήσει ο ίδιος.

Αντίθετα στην Ρωσία είναι υποχρεωτικό ο πιστός να αφήνει το πόσο επακριβούς καθώς ακολουθεί έλεγχος. Ο ρώσος πιστός που θα έρθει προσφέρει οικονομική βοήθεια σε μοναστήρια και εκκλησίες αγοράζοντας εικόνες, Αγιασμό, καντήλια, κομποσκοίνια όπως αναφέρθηκαν, και βιβλία με βίους Αγίων και πνευματικής ζωής. Επιπλέον αρκετές ήταν οι χρηματικές συνεισφορές των πιστών για βοήθεια, προκειμένου να ανυψωθεί κάποιος ναός στην χώρα μας. Επίσης τους κινεί το ενδιαφέρον η βυζαντινή ιστορία, η αρχιτεκτονική, οι εικόνες και τα διάφορα εκκλησιαστικά μοναχικά είδη που φτιάχνουν οι μοναχοί χειροποίητα.

Ιδιαίτερη εντύπωση προκαλεί, όπως αναφέρει η ξεναγός κυρία Παπαδοπούλου, η άφιξη των άθεων και των απίστων, και το ενδιαφέρον αυτών να ακούσουν ιστορίες για τα μοναστήρια αλλά και για τους Αγίους, κλείνοντας μάλιστα πριβέ ξεναγήσεις που είναι αρκετά κοστοβόρες. Μεταξύ αυτών συναντώνται γκρουπ και κλαμπ ρώσων ταξιδιωτών οι οποίοι ασχολούνται με λαογραφικά θέματα αποτελούμενοι από αρχιτέκτονες, αναστηλωτές και γενικότερα από ανθρώπους τέχνης. Έρχονται καθαρά για αρχιτεκτονικούς σκοπούς θαυμάζοντας την βυζαντινή τεχνογραφία και τεχνοτροπία. Επισκέπτονται το βυζαντινό μουσείο στη Θεσσαλονίκη, την ιστορική εκκλησία της Παναγίας των Χαλκείων και του Αγίου Νικολάου συνοδευόμενοι από αίσθημα συγκίνησης προς την τέχνη, ενώ παράλληλα το θρησκευτικό πνεύμα να είναι ελλιπές.

Αγαπημένα μέρη προσκυνηματικού τουρισμού για τους ρώσους τουρίστες αποτελεί πρωτίτως η Θεσσαλονίκη με κύριο τον ναό του Αγίου Δημητρίου τον οποίον και τιμούν πολύ, την μονή του Αγίου Ιωάννη του θεολόγου όπου βρίσκονται τα ιερά λείψανα του Αγίου Αρσενίου και ο τάφος του αγαπημένου τους Αγίου Παΐσιου, ο οποίος πέρασε και τα τελευταία χρόνια της ζωής του εκεί. Επίσης σημαντική είναι και η επίσκεψη τους στο ναό της Αγίας σοφίας, την μονή Αγίας Αναστασίας. Έπειτα είναι τα Μετέωρα στη Καλαμπάκα, όπου το μέρος αυτό δημιουργεί συγκίνηση προκαλώντας δέος από το εντυπωσιακό μέρος και τα μοναστήρια της, η Βέροια με πόλο έλξης το Βήμα του Αποστόλου Παύλου και τον ναό, ο οποίος διαθέτει σωματίδιο ιερών λειψάνων του αγίου και τέλος τον ναό του Αγίου Αντωνίου. Εκτός του ότι οι περιοχές αυτές αποτελούν για τους Ρώσους πολυπόθητα μέρη προσκύνησης, αντίστοιχα τους μαγεύουν και εντυπωσιάζουν με τα φυσικά της τοπία και τις παραδεισένιες θέες που έχουν.

Επιπλέον, το Άγιο Όρος το οποίο αποτελεί κοιτίδα της ορθοδοξίας είναι ένα από τα σημαντικά μέρη επίσκεψης και προσκύνησης που πραγματοποιείται από πολλούς ρώσους άντρες, δίνοντας παράλληλα και στις γυναίκες την δυνατότητα να πραγματοποιήσουν μία περίπλους επίσκεψη γύρω από την χερσόνησο. Το όρος αυτό, εκφράζει ο μοναχός

Χαράλαμπος, επισκέπτονται ρώσοι κληρικοί, μοναχοί και λαϊκοί (ανεξαρτήτως ομολογίας πίστεως) κυρίως για να προσευχηθούν, αλλά και να συζητήσουν με τους άλλους μοναχούς εκεί. Το ρωσικό μοναστήρι του αγίου Παντελεήμονος με τους ρώσους μοναχούς αποτελεί συχνά στάση για τους ρώσους προσκυνητές οι οποίοι έρχονται να πάρουν ευλογία. Ακόμη αρκετοί ρώσοι επιχειρηματίες και όχι μόνο, έρχονται για εθελοντικούς σκοπούς, κάνοντας φιλανθρωπίες και δωρεές. Με βάση τα γεγονότα όμως που διανύονται, λόγω των προβλημάτων που υπάρχουν μεταξύ του Οικουμενικού Πατριαρχείου και του Πατριαρχείου της Μόσχας, αλλά κυρίως λόγω COVID οι επισκέψεις και οι προσκυνηματικές εκδρομές έχουν περιοριστεί.

Καταλυτικά, χαρακτηριστική είναι η φράση η οποία αναφέρθηκε σχεδόν από τους περισσότερους:

“Αν ο ρώσος είναι πιστός, τότε είναι αυστηρά πιστός”.

Η αλήθεια είναι ότι μέσα από τις πληροφορίες των συνεντεύξεων που αποτυπώθηκαν παραπάνω, για το προφίλ και την συμπεριφορά του Ρώσου τουρίστα, παρατηρείται από την μεριά του Ρώσου πιστού η συνέπεια και η ευλάβεια που αποφέρει και παράλληλα τον διακρίνει από άλλους πιστούς. Η λατρευτική ζωή προσφέρει δύναμη και συγκίνηση στον Ρώσο βλέποντας την πίστη ως πηγή ζωής η οποία χορηγεί λύτρωση. Συμμετέχει σε όλες τις ακολουθίες και δρώμενα της εκκλησίας, όπως μάλιστα αναφέρεται σε κάθε του επίσκεψη σε ναό ψάλλει και το ανάλογο απολυτίκιο προς τον άγιο της εκκλησίας χωρίς μάλιστα να χρησιμοποιήσει το κάθισμα, έχοντας ως αποτέλεσμα να αποβλέπει την πολύωρη σωματική κούραση. Επιπλέον σημειώνεται και η ένδυση, όπου οι γυναίκες φορούν αυστηρά μαντήλα προτού έλθουν στον ναό. Τέλος, αρκετοί είναι οι Ρώσοι οι οποίοι δεν είναι πιστοί, έχοντας ως προτεραιότητες άλλα πράγματα. Όμως τώρα γίνεται καλύτερα αντιληπτή η φράση πως αν ο Ρώσος είναι πιστός τότε είναι αυστηρά πιστός τηρώντας όλα τα απαραίτητα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ, ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ, ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ

Συμπερασματικά, μέσα από την μελέτη και την έρευνα περί του θρησκευτικού τουρισμού γίνεται αντιληπτή η σπουδαιότητα και η σημασία που έχει το προσκυνηματικό ταξίδι για τον άνθρωπο, ήδη από την αρχαιότητα. Μέσα από την ιστορική αναδρομή, φαίνεται η σημαντικότητα της θρησκείας στη ζωή του πιστού η οποία διαδραματίζει σημαντικό ρόλο, και αυτό εκλαμβάνεται από τα ταξίδια που πραγματοποιεί μέχρι και σήμερα προκειμένου να προσκυνήσει έναν ιερό χώρο.

Γυρνώντας στο αρχικό σκοπό της έρευνας, το βασικό θέμα που μελετήθηκε ήταν ο θρησκευτικός τουρισμός στη Ελλάδα και συγκεκριμένα η εξέταση στην αναζήτηση της συμπεριφοράς και τους λόγους επισκεψιμότητας του ρώσου τουρίστα στη χώρα μας, προκειμένου να πραγματοποιήσει το προσκυνηματικό ταξίδι. Μέσα από τις πέντε συνεντεύξεις που υλοποιήθηκαν καταγράφηκαν από τη μια μεριά η επιθυμία του ερχόμενου ρώσου τουρίστα να απολαύσει τις διακοπές του στη Ελλάδα, αλλά ταυτόχρονα και να προσκυνήσει ιερά μέρη, κυρίως όταν του προταθούν τέτοιου είδους θρησκευτικές εκδρομές από τον *representative του τουριστικού γραφείου*. Ο ρώσος επισκέπτης, συμπεραίνεται ότι είναι πρόθυμος, να πραγματοποιεί ταξίδια προκειμένου να γνωρίσει και να μάθει την ιστορία του τόπου που θα επισκεφθεί, κυρίως αν η περιήγηση πρόκειται για θρησκευτικό σκοπό.

Επίσης σημειώνεται πως αρκετά τουριστικά γραφεία έχουν ξεκινήσει την πραγματοποίηση προσκυνηματικών ταξιδιών, με κύριο προορισμό την Ελλάδα. Μια χώρα η οποία αποτελείται από χιλιάδες μονές, ναούς και αγίους της εκκλησίας πλαισιώνοντας γενικότερα τον πυρήνα της ορθοδοξίας με κύριο μέρος επίσκεψης το Άγιο όρος. Οι εκδρομές αυτές συνήθως πραγματοποιούνται από οργανωμένα τουριστικά γραφεία τα οποία με την σειρά τους συγκεντρώνουν τους πιστούς που ποθούν να εκπληρώσουν το προσκυνηματικό τους ταξίδι. Αποτελούνται συνήθως από ένα γκρουπ ρώσων πιστών, το οποίο καταφθάνει στην Ελλάδα ώστε να προσκυνήσει είτε λείψανα και εικόνες μεγάλων Αγίων, είτε για ευχαριστίες αλλά και να προσευχηθούν παρακαλώντας θαυματουργική θεραπεία για ίαση από κάποια ίσως αρρώστια. Ακόμη χαρακτηριστική είναι και η πράξη των ρώσων πιστών που θέλουν να συνεισφέρουν, κάνοντας εθελοντικές πράξεις, προσφέροντας οικονομική βοήθεια σε μονές και ναούς.

Τέλος αξίζει να σημειωθεί πως με βάση το θεωρητικό κομμάτι που αναφέρθηκε στην αρχή του δευτέρου κεφαλαίου, για την σημασία της θρησκείας και της εκτέλεσης του θρησκευτικού ταξιδιού από τους πιστούς στην παλαιότερη εποχή, διαπιστώνεται το ίδιο

και με τους Ρώσους πιστούς. Πιο αναλυτικά ο ορθόδοξος ρωσικός λαός είναι ιδιαίτερα συνδεδεμένος με την θρησκεία, εφαρμόζοντας κατά κανόνα τις τελετές και λειτουργίες. Προσκυνάνε με ευλάβεια, προσευχόμενοι με βαθιά πίστη πραγματοποιώντας, σε κάθε δυνατή ευκαιρία κάποιο προσκυνηματικό ταξίδι, προκειμένου να εκτελέσουν τα θρησκευτικά τους καθήκοντα επισκέπτοντας και προσκυνώντας νέους ναούς και μοναστήρια . Επομένως με βάση τα αποτελέσματα εξυπακούεται πως ο Ρώσος πιστός πληροί τα όσα χαρακτηρίζουν έναν θρησκευτικό τουρίστα.

Έτσι λοιπόν σύμφωνα με τα παραπάνω που επισημάνθηκαν κατανοείται η ευλάβεια, η μεγάλη πίστη, η ανάγκη και η συγκίνηση που διακατέχει και περιβάλλει τον ρώσο πιστό να θέλει να έρθει στη Ελλάδα και να προσκυνήσει το θείο.

5.1 Προτάσεις στο θεωρητικό και πρακτικό επίπεδο

Στα πλαίσια της προσπάθειας, της καταγραφής των στοιχείων και την διεξαγωγή της έρευνας που έγινε, πάνω στο θρησκευτικό τουρισμό και στην περίπτωση του ρώσου τουρίστα στην Ελλάδα, γίνεται φανερή η σημασία και η αξία που προσδίδει η δυνατότητα αυτή της εναλλακτικής μορφής τουρισμού στη χώρα μας.

Πιο συγκεκριμένα, στο θεωρητικό επίπεδο η έρευνα προσφέρει περισσότερη γνώση στο τομέα του θρησκευτικού τουρισμού, καθώς αναδεικνύει την θρησκεία, η οποία με τη σειρά της δημιουργεί πόλο έλξης για τους Ρώσους, ώστε εκείνοι να έρθουν και να προσκυνήσουν τα άφθονα και πολύτιμα ιερά μνημεία της χώρας μας. Λόγω λοιπόν της βαθιάς πίστης και ευλαβείας που έχει ο ρωσικός λαός ως προς το θρησκευτικό στοιχείο, είναι αξιοσημείωτη σαν πληροφορία να αναφερθεί η προσφορά που παρέχει η έρευνα του θρησκευτικού τουρισμού για την Ελλάδα. Ειδικότερα, δίνει στην χώρα μας την δυνατότητα να αναπτυχτεί οικονομικά, αυξάνοντας ταυτόχρονα και τις θέσεις εργασίας, από την άφιξη των Ρώσων πιστών, αναδειχόντας την πολιτισμική της κουλτούρα με τα πολυπληθή ιερά της μνημεία, και κειμήλια, μέσω της ειδικής αυτής μορφής του τουρισμού. Επομένως με αυτόν τον τρόπο καλεί τους πιστούς της Ρωσίας, να έρθουν και να προσκυνήσουν μονές και ναούς ενώ αντίστοιχα να γευτούν την θεία χάρη.

Ταυτόχρονα να ληφθεί, το γεγονός ότι η ορθοδοξία αποτελεί κοινό χαρακτηριστικό πίστης με τους Ρώσους, είναι η κινητήριος δύναμη που ωθεί κάθε χρόνο τους ρώσους τουρίστες να επισκέπτονται την χώρα μας, θαυμάζοντας τις ιστορικές και παραδοσιακές

ρίζες που έχει χτίσει η θρησκεία εδώ και πολλά χρόνια στην Ελλάδα. Έτσι ο συνδυαστικός αυτός κρίκος μεταξύ των δυο χωρών στηρίζεται κυρίως σε συναισθηματικούς λόγους και της αγάπης που έχουν οι ρώσοι για την θρησκεία.

Σε επίπεδο γνώσης, η εργασία ενδέχεται να ενημερώσει και να πληροφορήσει για τις προοπτικές που μπορεί να επιφέρει μια νέα διαφορετική, εξειδικευμένη μορφή τουρισμού, όπως του θρησκευτικού. Δηλαδή, μέσω της προσέλκυσης που δημιουργεί στους ρώσους οπαδούς της ορθόδοξης πίστης να επισκεφθούν την Ελλάδα, ταυτόχρονα αναπτύσσεται ο προσκυνηματικός τουρισμός στη χώρα μας. Είναι προφανές και νοητό από μόνο του πως η Ελλάδα πλημμυρίζει από μοναστήρια και πνευματικότητα και μπορεί χωρίς αμφιβολία να λειτουργήσει στο κομμάτι αυτό. Εξίσου αρκετοί Ρώσοι καταφθάνουν κάθε χρόνο προκειμένου να υπηρετήσουν αυτήν την επιθυμία της προσκύνησης.

Αδιαμφισβήτητα, όμως παρατηρείται η περιορισμένη γνώση και μελέτη που υπάρχει στο κομμάτι του θρησκευτικού τουρισμού στη Βόρεια Ελλάδα, πόσο μάλλον για την περίπτωση του Ρώσου επισκέπτη. Επομένως σκοπός της έρευνας ήταν να εξιχνιάσει τον προσκυνηματικό αυτό τουρισμό και να αναδείξει τις προσδοκίες που έχει ο ρώσος τουρίστας, επισκέπτοντας την Ελλάδα. Μέσα τις συνεντεύξεις που επιτεύχθηκαν γίνονται αντιληπτές οι ανάγκες, και οι αδυναμίες των ρώσων τουριστών. Σαφέστατα αν κατανοηθούν πλήρως οι επιθυμίες, οι λόγοι της δυνατότητας ή μη του ερχομού του ρώσου τουρίστα, που προσφέρει η έρευνα τότε είναι δυνατό να επέλθει η ανάπτυξη του θρησκευτικού τουρισμού στη επιθυμητή περιοχή.

Σίγουρα επιβεβαιώνεται ότι ένας από τους λόγους της άφιξης τους από τη μια μεριά αφορά στο να έρθουν να απολαύσουν τις διακοπές τους. Ο ήλιος η θάλασσα αλλά και η ελληνική γαστρονομία δημιουργούν στο ρώσο μια αίσθηση εξωτικής εμπειρίας. Από την άλλη, ο ερχομός τους συνδέεται με την επιθυμία τους να θέλουν να επισκεφτούν τα αναρίθμητα θρησκευτικά μνημεία και να προσκυνήσουν. Ακόμη και αν έρθει για την πρώτη περίπτωση ο ρώσος, αν του γίνει πρόταση από το γραφείο να πραγματοποιήσει μια προσκυνηματική εκδρομή εκείνος θα δεχτεί, λόγω της πνευματικής επιθυμίας που τον διακατέχει.

Αντίστοιχα, πέρα από το πόθο του ρώσου να ταξιδέψει στην Ελλάδα, συναντώνται δυσκολίες τόσο από την πλευρά του όσο και από το περιβάλλον. Οι τιμές της χώρας είναι σχετικά ακριβές για τον μέσο ρώσο τουρίστα αλλά και η διαδικασία ετοιμασίας της βίζας είναι επίπονη. Επιπλέον, ο θρησκευτικός τουρισμός δεν είναι τόσο διαδεδομένος, ως μορφή τουρισμού και δεν είναι ανεπτυγμένος τόσο όσο θα έπρεπε.

Συνοπτικά θα μπορούσε να ειπωθεί ότι ο ρώσος είναι κοντά στην ελληνική αγορά, τρέφει αγάπη και εκτίμηση για την χώρα μας, αλλά οικονομικά δυσκολεύεται να πραγματοποιήσει τον ερχομό του.

Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω προτείνεται να συσπειρωθούν οι Οργανισμοί Προορισμών (Destination Management Organizations) της Βορείου Ελλάδος και να δημιουργήσουν διαφημίσεις με κοινό στόχο τη Ρωσική αγορά. Στις διαφημίσεις θα ήταν σκόπιμο να συμπεριλαμβάνονται η πληθώρα προσκηνυμάτων, ναών και κάθε χώρος θρησκευτικού ενδιαφέροντος. Η ενίσχυση της διαφημιστικής καμπάνιας θα ωφελήσει κατά πολύ, επίσης η διαφήμιση θα ήταν σκόπιμο να είναι στη Ρωσική γλώσσα ώστε να νιώσουν περισσότερο συνδεδεμένοι με τον προορισμό.

Επίσης, θα μπορούσε να επιδιωχθεί η ανάπτυξη στα τμήματα των τουριστικών γραφείων τα οποία με την σειρά τους να εξειδικευτούν και να ασχοληθούν αποκλειστικά με τον θρησκευτικό τουρισμό φυσικά έχοντας συνεργασίες με εξειδικευμένους ξεναγούς που θα αναλαμβάνουν την δουλειά της πλήρη υποδοχής των τουριστών.

Επιπλέον κύρια στρατηγική των γραφείων της Ελλάδας είναι η δημιουργία και διατήρηση των επαφών εξίσου με τα τουριστικά γραφεία της Ρωσίας, διαφημίζοντας με τέτοιο τρόπο τα ιερά μνημεία που έχει η Ελλάδα και την δυνατότητα επίσκεψης σε αυτά. Η διαφήμιση θα γίνεται μέσω των ηλεκτρονικών ιστοσελίδων στη ρωσική γλώσσα τόσο από τα τουριστικά γραφεία της Ελλάδας όσο και της Ρωσίας, προβάλλοντας και στη ξένη χώρα την ιδέα της πραγματοποίησης του θρησκευτικού ταξιδιού.

Δυστυχώς, η δυσκολία της επίτευξης τέτοιων ειδών ταξιδιών κυρίως των γκρουπ παραμονεύει λόγω της πανδημίας του COVID-19.

5.2 Περιορισμοί και προτάσεις για μελλοντική έρευνα

Αξίζει να επισημανθεί ότι η έρευνα η οποία πραγματοποιήθηκε πάνω στο θρησκευτικό τουρισμό περιορίστηκε κυρίως στην βόρεια Ελλάδα, και μελέτησε συγκεκριμένα την κατάσταση του Ρώσου τουρίστα.

Σαφώς υπάρχουν, και θα μπορούσαν να γίνουν προτάσεις και για άλλες περιοχές της Ελλάδας, που διατηρούν ζωντανό το θρησκευτικό στοιχείο. Επιπλέον, κέντρο της έρευνας αποτέλεσε ο Ρώσος τουρίστας, ενώ κάλλιστα τον ρόλο του δύναται να έπαιρνε οποιοσδήποτε άλλος επισκέπτης (κατά προτίμηση χριστιανός ορθόδοξος). Έτσι λοιπόν την

θέση της τοποθεσίας θα μπορούσε να αναλάβει και η Ρόδος. Το νησί δέχεται χιλιάδες τουρίστες κάθε χρόνο και είναι ιδιαίτερα γνωστός ο ναός της Παναγίας της Τσαμπίκας, στον οποίο καταφθάνουν οι πιστοί παρακαλώντας την θαυματουργική εικόνα της Θεοτόκου να εισακούσει η προσευχή τους. Αποτελεί αγαπημένο μέρος προσκύνησης για τους Ρώσους και όχι μόνο. Ακόμη, η Τήνος γνωστή με το βαθύ ιστορικό της υπόβαθρο, έχει αποτελέσει κέντρο υποδοχής πολλών πιστών που έρχονται να ανταποδώσουν τις ευχαριστίες στη Μητέρα του Θεού. Παράλληλα το μοναστήρι του Αρχαγγέλου Μιχαήλ στη Θάσο, αλλά και τα μοναστήρια στα νησιά του Ιονίου όπως ο ιερός ναός του Αγίου Σπυρίδωνα στη Κέρκυρα και η εκκλησία του αγίου Διονυσίου στη Ζάκυνθο, σχηματίζουν ουρές από πιστούς διαφορετικής καταγωγής, ώστε να προσκυνήσουν και να νιώσουν την θεία χάρη.

Άλλωστε, εκτός από την Ελλάδα, πολλοί είναι οι ναοί που βρίσκονται και στο εξωτερικό και έχουν κερδίσει την προσοχή και την εντύπωση των επισκεπτών λόγω της ιστορίας και της εντυπωσιακής αρχιτεκτονικής που έχουν. Αρκετά γνωστοί ναοί που δέχονται καθημερινά κόσμο είναι η Παναγία των Παρισίων, ο καθεδρικός ναός Ντούομο στο Μιλάνο, ο καθεδρικός Ναός του Αγίου Βασιλείου του Ευλογημένου στη κόκκινη πλατεία στη Μόσχα και τέλος ο ναός της Σαγράδα Φαμίλια στη Βαρκελώνη.

Σκοπός της έρευνας εξ' αρχής, ήταν να μελετήσει τον θρησκευτικό τουρισμό στη βόρεια Ελλάδα σε σχέση με τον Ρώσο επισκέπτη, δίνοντας όμως ιδιαίτερη σημασία στο μοναστήρι του Αγίου Ιωάννη του θεολόγου στη Σουρωτή της Θεσσαλονίκης. Στόχος ήταν η συλλογή των καταλλήλων πληροφοριών, σημειώνοντας τόσο για τη ίδρυση και τη πορεία της μονής όσο και για τους λόγους επίσκεψης των ρώσων επισκεπτών της στο μέρος αυτό. Είναι εξαιρετικά σημαντικό να αναφερθεί πως το καλοκαίρι οι ρώσοι φθάνουν πολλές χιλιάδες στο μοναστήρι, ερχόμενοι με συγκίνηση στα μάτια και δέος.

Δυστυχώς όμως λόγω των γεγονότων που διανύονται, και ζώντας σε μια περίοδο ευαισθησίας, η κρίση της πανδημίας του COVID-19 περιόρισε τις δυνατότητες μετακίνησης και επίσκεψης στη μονή, η οποία μάλιστα είχε προγραμματιστεί ώστε να σημειωθούν και τα ανάλογα δεδομένα.

Επιπλέον, η έρευνα που εφαρμόστηκε ήταν η ποιοτική. Μέσω των συνεντεύξεων που πραγματοποιήθηκαν, οι οποίες έγιναν εξ αποστάσεως, από εμπειρογνώμονες ανθρώπους που έχουν έρθει σε επαφή με το ρώσο τουρίστα, πάρθηκαν οι πρέπουσες γνώσεις, ούτως ώστε να συλλεχθούν τα κατάλληλα δεδομένα. Αντ'αυτού θα μπορούσε να τεθεί σε εκτέλεση και το εργαλείο της ποσοτικής έρευνας, χρησιμοποιώντας ένα ερωτηματολόγιο, και ταξιδεύοντας στη Ρωσία αυτό θα συμπληρωνόταν από τους ίδιους κατοίκους της

Μόσχας, και με τη βοήθεια των τουριστικών της γραφείων εκεί, καθώς υπήρχε η προοπτική μετακίνησης. Οι περιορισμοί όμως της κυβέρνησης και τα εμπόδια που μπόκαν αναίρεσαν την εφαρμογή αυτού του σχεδίου, με αποτέλεσμα η έρευνα να υποχρεωθεί να μείνει στα πλαίσια της μελέτης που πραγματοποιήθηκε σε αυτήν την εργασία.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

<https://www.helidoni.info/TourReligion.pdf>

http://www.prd.uth.gr/wordpress/wp-content/uploads/2017/06/uth-prd-dp-2017-01_gr-1.pdf

<https://nemertes.lis.upatras.gr/jspui/bitstream/10889/8950/1/ptixiaki.pdf>

[file:///C:/Users/WN10/Downloads/Megarith%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/WN10/Downloads/Megarith%20(2).pdf)

<https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/TR-04-2019-0130/full/pdf?title=pilgrimage-tourism-past-present-and-future-rejuvenation-a-perspective-article>

<https://arrow.tudublin.ie/cgi/viewcontent.cgi?article=1082&context=ijrtp>

<http://ikee.lib.auth.gr/record/283363/files/GRI-2016-16723.pdf>

https://fedimos.gr/pdf/033-003_kefalaio.pdf

<http://dione.lib.unipi.gr/xmlui/bitstream/handle/unipi/2558/Anastasiou.pdf?sequence=3>

<https://eds.b.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=5&sid=1faba5e0-9950-4933-9583-0263c8ab8d1d%40pdc-v-sessmgr06>

[http://www.kkorres.mysch.gr/SPSS/Korres%20\(2011\).%20Quantitative%20Research%20Approaches.pdf](http://www.kkorres.mysch.gr/SPSS/Korres%20(2011).%20Quantitative%20Research%20Approaches.pdf)

https://www.researchgate.net/profile/Dimitrios_Stylidis/publication/248944396_Residents'_Perceptions_of_Religious_Tourism_and_its_SocioEconomic_Impacts_on_the_Island_of_Tinos/links/596f287faca272d5520290a8/Residents-Perceptions-of-Religious-Tourism-and-its-SocioEconomic-Impacts-on-the-Island-of-Tinos.pdf

Μπαξεβάνη, Ε., & Κουθούρης, Χ. (2016). Διερεύνηση Των Κινητρων Που Ωθουν Στη Συμμετοχη Των Ατομων Σε Δρασεις Θρησκευτικου Τουρισμου. *E-Journal of Science & Technology*, 11(3), 35–49.

Μοίρα, Π., & Παράσχη, Α. (2015). Από το προσκύνημα στο θρησκευτικό-πολιτισμικό τουρισμό: Μελέτη περίπτωσης “Ζάκυνθος.” *E-Journal of Science & Technology*, 10(3), 39–53.

Ίσαρη, Φ., Πουρκός, Μ., 2015. *Ποιοτική μεθοδολογία έρευνας*. [ηλεκτρ. βιβλ.] Αθήνα:Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών

СТАХОВА, Л. В. (2019). Путешествия К Местам Жизни И Смерти Известных Личностей: Тренд Времени Или «Новое Паломничество». *Service & Tourism: Current Challenges*, 13(3), 120–130. <https://doi.org/10.24411/1995-0411-2019-10310>

АФАНАСЬЕВ, О. Е., & АФАНАСЬЕВА, А. В. (2019). Религиозный Туризм Как Тренд Мировой И Россий- Ской Туриндустрии: Концептуальная Сущность И Модели Развития. *Service & Tourism: Current Challenges*, 13(3), 7–27. <https://doi.org/10.24411/1995-0411-2019-10301>

МИШЕЧКИН, Г. В., & ГОЛУБНИЧАЯ, С. Н. (2019). Религиозный Туризм В Донецком Регионе: Потенциал, Проблемы И Перспективы. *Service & Tourism: Current Challenges*, 13(3), 108–119. <https://doi.org/10.24411/1995-0411-2019-10309>

АЛЕКСУШИН, Г. В., & СОЛОМИНА, И. Ю. (2019). Религиозный Туризм В Самаре: Прошлое И Настоящее. *Service & Tourism: Current Challenges*, 13(3), 58–69. <https://doi.org/10.24411/1995-0411-2019-10305>

Bulatović, I., & Stranjančević, A. (2019). Integrated Model of Religious Tourism in Underdeveloped Destinations. *Journal of the Geographical Institute "Jovan Cvijic" SASA*, 69(1), 53–66. <https://doi.org/10.2298/IJGI1901053B>

КОТОВА, Т. П., МАТВЕЕВА, Л. Д., & ЩЕРБАКОВ, А. С. (2019). О Проблемах Паломнического Туризма В Башкортостане. *Service & Tourism: Current Challenges*, 13(3), 92–107. <https://doi.org/10.24411/1995-0411-2019-10308>

<https://cyberleninka.ru/article/n/sovremennoe-sostoyanie-problemy-i-perspektivy-razvitiya-religioznogo-turizma-v-rossiyskoy-federatsii>

Babak Rahimi, & Peyman Eshaghi. (2019). *Muslim Pilgrimage in the Modern World*. The University of North Carolina Press.

Guchinova, E.-B. (2020). Паломничество как путь к вере: опыт социального конструирования религиозности. *State, Religion & Church in Russia & Worldwide / Gosudarstvo, Religii, Tserkov' v Rossii i Za Rubezhom*, 38(1), 152–176. <https://doi.org/10.22394/2073-7203-2020-38-1-152-176>